



Република Србија  
ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ

# Прерасти у кањону Вратне

СТУДИЈА ЗАШТИТЕ

Београд, 2009.



## **НАЗИВ ПРИРОДНОГ ДОБРА**

ПРЕРАСТИ У КАЊОНУ ВРАТНЕ

## **ВРСТА ПРИРОДНОГ ДОБРА**

Споменик природе – геоморфолошки

## **КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ НАЦИОНАЛНОГ ЗАКОНОДАВСТВА И СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)**

I (прва) категорија – Заштићено подручје међународног, националног, односно изузетног значаја.

IUCN класификација заштићених природних подручја: Category III – Natural Monument (Natural Landmark – Природни споменик).

## **МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ПРИРОДНОГ ДОБРА**

IUCN Листа националних паркова и заштићених подручја (United Nations List of National parks & Protected areas): Не уписује се због мале површине (мање од 1000 ha за копнена подручја).

Радна група за геоморфологију при Националном савету за гео-наслеђе Србије је у оквиру Регистра заштићених вредности природне баштине Србије издвојила геоморфолошке објекте међународног значаја и "Прераста у кањону Вратне" сврстала у прву групу, *светског нивоа вредности*.

## **ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ**

Захваљујући сложеним геолошким односима у сливу Вратне дошло је до изразите сложености морфолошких елемената долине, тако да је Вратна композитна долина са клисурама и кањонским деловима управо тамо где је усечена у карбонатним стенама.

Сува прераст је настала на месту понирања Вратне пред кречњачким гребеном у укљештену меандру. То је импозантан природни камени мост висок 20 m, широк 15 m, а свод је ширине 34 m.

Велика прераст има отвор облика тунела дугачког 45 m, високог 26 m, а ширина 23 до 33 m. На зидовима и таваници прераста налази се већи број отвора пећинских канала. Највећи и најдужи пећински систем налази се у десном зиду Велике прераста. То је прави лавиринт канала у различитим нивоима и висинама, укупне дужине испитаних канала 240 m, са висинском разликом од 60 m.

Мала прераст је само 100 m низводно од Велике, на самом завршетку кањонског дела долине, а даље почиње пространа и широка долина Вратне са манастирским комплексом. На најужем месту излазног дела, око 200 m узводно од манастира, диже се витки лук природног каменог моста, висок 34 m, широк 33 m, дебљине лука 15 m. Настале комбинацијом локалног понирања речног тока и обурвавања таванице неког

старог пећинског тунела којим је протицала Вратна, читава долина и изузетно атрактивне прерасти као природни камени лукови над речним током, изузетан су пример деловања речног и крашког процеса у изолованим партијама кречњака, а појављивање чак три прерасти над истим речним током на само 3 km тока јединствена је појава у свету. И иначе су прерести релативно ретка и увек атрактивна појава, а њихово појављивање у Вратни представља светски феномен и отворене странице удбеника природе, где се на малом простору могу пратити врло различите појаве и облици рељефа, али и друге природне вредности, пре свега ретке биљне и животињске врсте које су у овако специфичним стаништима нашле рефугијуме за опстанак.

**Може се закључити да три прерасти на реци Вратни представљају јединствени облик подземне и површинске крашке морфологије источне Србије, класичан пример различитих фаза и начина стварања прерасти локалним понирањем речног тока и урушавањем делова таванице речне пећине. Низ од три прерасти на Вратни, различитог начина постанка, представљају интересантну, уникатну и специфичну појаву као одређену фазу еволуције тунелске пећине и речних меандара у прерасти, због чега има изузетно велики научни, едукативни и практични значај.**

Додатну вредност еколошки очуваном простору долине реке Вратне даје и манастир Вратна, основан у XIV веку у време Краља Милутина, а посвећен је Вазнесењу Господњем. Сматра се да је утемељивач овог манастира био архиепископ Никодим. У неприступачним стенама изнад манастира налази се испосница посвећена Светом Никодиму Тисманском. Манастир је обновљен 1415. године, а последња обнова је уследила 1937. године.

## **ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ПРИРОДНОГ ДОБРА**

Природно добро Споменик природе «Прерасти у кањону Вратне» налази се у источној Србији, на источној страни Велиог Гребена, на реци Вратни, притоци Слатинске реке, која се улива у Дунав, у Неготинској крајини. Припада општини Неготин, катастарским општинама Вратна и Јабуковац.

## **ПОВРШИНА**

Површина простора која је стављена под заштиту као "Прерасти у кањону Вратне" износи 144,75 73 ha.

## **РЕЖИМ ЗАШТИТЕ**

На простору који стављен под заштиту неопходно, у складу са чланом 35. Закона о заштити природе, успостављен је режим заштите II степена где „су могуће управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења природног добра без последица по примарне вредности његових природних станишта, популација и екосистема, као и контролисане традиционалне делатности које током свог одвијања нису угрозиле примарне вредности простора". Овим режимом се предвиђа да Споменик природе "Прерасти у кањону Вратне" буде у функцији едукације и презентације природног добра, под условом контролисане посете туриста, а у циљу што бољег очувања овог природног добра.

## **УПРАВЉАЧ**

ЛП "Србијашуме", Нови Београд.